

נושא	עמודים
מבוא	2
א. סקירת הספרות	3-8
1. גלובליזציה, הפרטת שירותי הרווחה והשלכות על מדינת הרווחה	3-5
א. הפרטת שירותי הרווחה	3-4
ב. השלכות מהפרטת שירותי הרווחה	5
2. מוגבלות שכלית התנהגותית (מש"ה) – זכויות ואתגרים	5-8
ב. חקר המקרה	8-22
1. זכויות אנשים עם מש"ה בישראל: בין חקיקה להכלה ורווחה חברתית	8-11
2. שיקולי המדינה בהפרטת מעונות אנשים עם מש"ה	11-12
3. השלכות ההפרטה על זכויות החוסים	-12
א. יתרונות ומגבלות ההפרטה עבור החוסים בדיוור בקהילה	12-14
ב. הביקורת על תהליך ההפרטה של השירותים לאנשים עם מש"ה	14-19
ג. הפגיעה בזכויות החוסים	19-22
1. התחמקות המדינה מאחריותה למימוש החוקים	19-20
2. הדרה גיאוגרפית וחברתית	20-22
ד. החברה האזרחית כתחליף למדינה	22-23
סיכום	24-27
ביבליוגרפיה	28-31

מבוא

בעידן של תחרות גלובלית, למדינה (ומדינת רווחה בעיקר) יש צורך לצמצם באופן משמעותי את השקעתה בענפים שאינם מניבים רווח (כולל טיפול במוגבלים) ולהפריט אותם. בעידן של שיח זכויות גלובלי - אזרחים, גם לאזרחים עם מוגבלויות, תובעים מהמדינה להרחיב את זכויותיהם לחיים בכבוד ושוויון בקהילה. תהליכי ההפרטה, שמדינות המערב החלו בהם, הובילו במדינות אחדות לשיתופי פעולה תלת מגזריים בנושא מעונות לחוסים באופן שסיפק את הצרכים הן של המדינה, הן של החוסים ובני משפחותיהם.

בישראל חיים 35,000 ישראלים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, (מש"ה). ב 2016 רק 4% חסו בדיוור בקהילה, 26% במעונות ומוסדות ממשלתיים ו 70% עם ההורים (ירון, 2016). מדו"ח צללים שנערך ב 2018 (דרך ואח', 2018) נמצא פער גדול, בין הרטוריקה השוויונית שמנהלת המדינה, לבין הפרקטיקה המדירה והפוגעת בחוסים, היות ולמרות הצהרתה להגדיל את מספר המעונות הפרטיים והציבוריים, לשפר את התנאים בהוסטלים ולסגור את המעונות הממשלתיים שבבעלותה (איכות ירודה ופגיעה בזכויות ואיכות החיים של החוסים), עד 2016 לא רק שלא סגרה המעונות הממשלתיים אלא שלחה לשם יותר חוסים (ירון, 2016).

הבעיה העולה מכאן היא שנוצר פער, בין רטוריקה ממשלתית, לבין מציאות בה חיים החוסים ובני משפחותיהם. ברור שהחוסים סובלים מכך ולא ברור מה המדינה מרוויחה מכך. מכאן,

שאלת המחקר: באיזו מידה משרת תהליך ההפרטה של מעונות אנשים עם מוגבלות שכלית והתפתחותית (מש"ה) את הצרכים של המדינה ושל החוסים?

השערת המחקר: הפרטת מעונות אנשים עם מוגבלות שכלית (מש"ה) פוגעת בזכויותיהם ובאיכות חייהם ואינה מעניקה יתרונות למדינה.

בעבודה זאת אבחן את רציונל ותהליכי ההפרטה, שהובילו לכשלי המדינה ואנתח את ממדי הפגיעה בזכויות החוסים, בעקבות הפרטה זאת.

א. סקירת הספרות

1. גלובליזציה, הפרטת שירותי הרווחה והשלכות על מדינת הרווחה

הפרטה היא תהליך העברת נכסים מבעלות ציבורית של המדינה לבעלות פרטית של גורם שלישי. תהליך ההפרטה יכול להתבטא במכירתן של חברות, הורדת המעורבות הממשלתית על ניהול הנכסים אשר בבעלותה, העברת האחריות על מתן שירותים ציבוריים באופן מלא, או באופן חלקי לגורמים פרטיים, העברת עלויות שירותים אשר היו בבעלות המדינה לידי הצרכנים ומתן סמכות לתקופה מוגבלת, או בלתי מוגבלת, לגורמים פרטיים להפעלת תשתיות הנמצאות בבעלות ציבורית (חסון, 2006).

מדיניות ההפרטה הינה חלק מהמדיניות הניאו ליברלית בכלכלה של המדינות המתועשות. מדיניות שחופפת תהליכים כלכליים גלובליים המתרחשים בשנים האחרונות בעולם המערבי. תהליכים אלה הונעו בעקבות תפיסות ניאו ליברליות ומשברים כלכליים. אלה הובילו בתורם לפתיחת המשק לשוק חופשי, צמצום התערבות הממשלה במשק, הקטנת השירותים הציבוריים ונטייה להעבירם לידיים פרטיות (זיכלינסקי, 2010. שפירו ופרומר, 2010).

מניעי ממשלות המערב להוביל לתהליכי הפרטה קשורים לרצון להקטין את גודל המגזר הציבורי, ובכך לצמצם את הנטל התקציבי לעקוף את האיגודים המקצועיים על ידי צמצום הסכמים קיבוציים ושאיפה להגמיש את המנגנונים הממשלתיים והאחרים ולהתאימם לאילוצי הכלכלה והטכנולוגיה (פזומנדלקרן, 2011. חסון, 2006).

תהליכי ההפרטה זוכים לתמיכתם של כלכלנים רבים, ומרבית הכלכלנים האקדמיים תומכים במדיניות של שוק חופשי והפרטה. כלכלנים אלו מבססים את טענתם על ערכי השוק החופשי, המאפשר לבני אדם לתאם את פעילויותיהם מבלי ליצור כפייה, או פגיעה בחירויות הפרט, וכן על יעילותה של התחרות כמנגנון מקדם לבניית כלכלה בריאה וצמיחה של המשק. בנוסף, טוענים הכלכלנים כי התהליכים הכלכליים המתרחשים במסגרת שוק חופשי הינם יעילים יותר, מאחר ובעלי החברות הפרטיות שואפים למקסם את רווחיהם. זאת, אל מול הסרבול וחוסר היעילות של שירותים ממשלתיים, הפועלים בין היתר גם בצל שיקולים פוליטיים וחברתיים, שאינם עומדים בקנה אחד עם כללי ההיצע וביקוש בשוק החופשי (חסון, 2006). ההפרטה אינה מרמזת בהכרח על התנערות של המדינה מאספקת השירותים לציבור, אלא העברת האחריות לגורם שלישי שאמור להיות זול ויעיל יותר.

העברת האחריות מהמדינה לגורם שלישי מחייבת את המדינה להבטיח את מימוש מדיניותה לאספקת שירותים אלה ואת איכותם, וזאת על ידי קביעת סטנדרטים, עיגון הסטנדרטים בחוזים מול הגורם השלישי ורגולציה יעילה על פעילותו (שפירו ופרומר, 2010).